

A dolgozó nők helyzete Jugoszláviában

A jugoszláviai nők egyetlen egyesülete, amely a nők társadalmi és politikai szabadságának kivívását tűzte ki céljául a „Ženski Pokret“ (Női-mozgalom). Érdekelt, hogy ez az egyesület, a nők kulturális fejlődéséért milyen tevékenységet fejt ki, ezért barátnőmmel, aki aktív tagja, elmentem az egyesületbe. Útközben elmondta, hogy az egyesületnek tagja lehet minden nő társadalmi helyzetre, kor vagy nemzetiségre való tekintet nélkül. Céljuk a nő társadalmi felszabadítása, politikai és kulturális felvilágosítása demokratikus szellemben. Ezen a téren valóban komoly tevékenységet fejtenek ki. Saját könyvtáruk van, újságuk ugyan nincs, de az „Omladinska Sekcija“ (Ifjúsági Csoport) kebelén belül kiadják a „Žena Danas“ (Mai Nő) című magas színvonalú folyóiratot. Az egyesületnek az egész ország területén vannak helyi szervezetei. Hetenként kétszer időszerű dolgokról előadást tartanak és az ilyen előadásokon a hallgatók véleményüket szabadon nyilváníthatják, amelyből igen érdekes viták keletkeznek. Minden héten kulturális előadásokat tartanak a kültelki munkásnőknek, falvakban viszont egészségtanról, gyermeknevelésről stb. tartanak előadást, és analfabéta tanfolyamot vezetnek. Évenként kétszer-háromszor a szervezkedés szükségességéről tartanak előadást, amelyet jól megszervezett szavalókóruossal és más műsor-számokkal tesznek érdekesebbé. Nagy vonalakban ez a Ženski Pokret tevékenysége. Egy kis jelentés keretein belül azonban nem számolhatunk be mindarról a mélyreható s valóban kulturális és felvilágosító munkáról, amit a nők között a mozgalom kifejt. Mindent nők végeznek a mozgalomban, férfiak segítségét csak szakelőadásokon veszik igénybe. A nőmozgalomnak ma ez az egyedüli szervezete. Azelőtt a magánalkalmazottak és más szak-szervezetek kebelén belül női szakosztály is volt, de valamennyi megszűnt.

A „Ženski Pokret“-ban megismerkedtem néhány öntudatos leánnyal, és sokat beszélgettünk a nők helyzetéről, társadalmi és osztályelnyomásáról. Beograd egyik nagy áruházának alkalmazottja a következőket mondotta el:

„A legsúlyosabb munkafeltételek mellett dolgozunk. Nyolc hónapig voltam az üzlet legforgalmasabb részén, közvetlenül az ajtó mellett, állandó huzatban és hideg betonpadlón. A bevők tolongása miatt soha el nem mozdulhattam helyemről. Az alkalmazottaknak délelőtt egyszer és délután egyszer szabad csak írásbeli engedéllyel munkahelyüket elhagyni. Mielőtt távoznék cseppetnem kell a felügyelőnek aki távollétem alatt helyettesít. Az állandó huzat, hideg padló, rosszul fűtött terem miatt felfáztam és így többször kellett kimennem. Másodszor azonban már nem jött a felügyelő a cseppetnémre. Kénytelen voltam helyem engedély nélkül elhagyni és ezért aztán intőt kaptam. Aki nálunk háromszor intőt kap, azt felmondás nélkül elbocsájtják. Törvényes felmondási idő itt tekintetbe sem jöhet. Kilépéskor

nyilatkozatot kell aláírnunk, hogy a céggel szemben semmiféle követelésünk nincs. Megemlítem még, hogy délben és este távozás előtt a legmegalázóbb módon megmotozzák az alkalmazottakat. A súlyos munkafeltételek miatt még a legerősebbek sem bírják egy-két évnl tovább ezt a hajszát.“

Intelligens arcú leány mondja a következőket:

„Hat középiskolát végeztem, szüleim iparra adtak. Munkaadóm havi háromszáz dinár kezdő fizetéssel vett fel, de miután jó kézírásom volt, az egyik tisztviselőnőt elbocsájtotta és nekem kellett este a rendes munkám befejezése után az irodai teendők egy részét is elvégezni. Reggel nyoletól, délután ötöig, egy óra ebéidő megszakitással a szakmát tanultam és délután öt órától a póstát és árúpóstázást kellett elintéznem. A sok munkától, a savak kipárolgásától, levegőtlen rossz munkahelytől, beteg lettem és három év után kénytelen voltam otthagyni.“

Egy hivatalnokleány:

„Gépíró nő vagyok. Este nyole óráig is dolgozom. Munkaköröm nem önálló és a levelek diktálására sokszor várnom kell, amíg főnököm üzletfelekkel tárgyal. Az így elvesztett időt aztán gyorsmunkával pótolom, mert a póstának még aznap el kell menni. Hogy ez milyen megerőltetéssel jár, senkinek fogalma sincs. Fizetésünk sokkal alacsonyabb mint férfitársainké, pedig munkánkat épen olyan pontossággal intézzük és sok esetben nagyobb nyelvismeretekkel rendelkezünk mint ők. Munkaadóink ezt jól tudják, de mert nők vagyunk, meg kell elégednünk kisebb fizetéssel.“

Egy masamódleány:

„Több évi gyakorlatom van és mégis havi 200 dinárért, koszt és lakásért dolgozom. Mivel szobám közvetlenül az üzlet mellett van, senki sem jöhet hozzám és csak munkaadóm engedélyével maradhatok ki. Valószínű, hogy lopástól fél és ezért valóságos börtönéltre kényszerít. Minimális béremlől ruházkodásra alig telik, de túrnöm kell a súlyos munkafeltételeket.“

Egy fényképész nő:

„Fizetésem 700 dinár, ami szakmámban már elég szép fizetés, mert vannak, akik 500—600 dinárért dolgoznak. Csak a laboratóriumban dolgozók és retusálók (mert ez már művészi munkának számít) érik el a havi ezer dinárt. Ebéidőnk egy óra és este kilencig dolgozunk. Vasárnap délelőtt munkahelyünkön kell lenni, mert ilyenkor még több a munka mint más napokon. Sőt egyikünknek, még vasárnap délután is szolgálatban kell lennie. Törvényes munkaszünet nincs nálunk. A sötétkamra, antichlor és más vegyszerek szemünket, kezünket és tüdönket tönkre teszik. A fényképész nő jellegzetes ismertetőjele a fekete köröm. Ilyen munka mellett több szabad időnknek kellene lenni és el is határoztuk, hogy küzdeni fogunk érte.“

Egy gyári munkásleány:

„Darabszámra dolgozunk és ha ügyes vagyok heti 150 dinárt keresek. Az első heti bérem letétben marad (kaució), s miután nálunk több mint kétszáz munkás dolgozik, munkaadóm így

egész csinos kamatmentes kölcsönhöz jut. A munkafeltételek rendkívül súlyosak. Amint már említettem, darabszámra dolgozunk, távolmaradásunk tehát csak bennünket érint, mégis minden igazolatlan napért törvényellenesen nyolc dinárt levonnak. Pontosan a munka megkezdése előtt három perccel a gyárban kell lenni és ha két percet késünk, négy dinár büntetést fizetünk. A felügyelők és munkaadók legképtelenebb durvaságait kell eltűrnünk. Sokszor tökéletesebb munkáért, mint amit a férfiak végeznek, 30%—40%-ékkal kisebb bért kapunk, csak azért mert nők vagyunk. Ne értsen félre, mi nem azt tartjuk soknak amit férfimunkások kapnak, hanem azt tartjuk kevésnek amit mi kapunk, mert egyenlő munkáért, egyenlő bér jár. De tudjuk, hogy megoldást számunkra csak szervezett harc hozhat.“

Komoly ószhajú családanyák, háziasszonyok, diákleányok és a társadalom minden rétege itt van, mert ebben a körben érzik csak igazán jól magukat. A főzőkanál mint az asszony egyetlen fegyvere, elavult mondás, mert az élet küzdelmeiből az asszony is kiveszi részét. Sok esetben a leány vagy anya az egyetlen kereső, sőt családfentartó és így joggal követelhetik a nők is polgári jogaikat. Itt tanulják meg, hogy kettős elnyomatásuk alól csak szervezett és közös munkával és küzdelemmel szabadulhatnak fel.

Fehérvári Erzsébet

Útszéli mese

Egy ember érkezett a ténfergők közé. Lapos tarisznyáját baltája nyelére hurkolta, a balta a vállán. Szemét összehúzta, úgy nézett vele fenyegetően. Sovány pofacsontja úgy rátapadt a fogára, mint a farkasé.

A ténfergőkre nem nézett, azok sem rá. Csak valami gyanakvó hidegség érződött köztük.

— Hát én aztán elbántam a pappal! — mondja az ujjonjött mellett a szélről valaki, mintha csak folytatta volna. Hangjáról hallatszott, hogy cigány. — Meglestem, hogy mikor szok a gazdasszonya sétálni menni az ölbeli pincsijével. Mer ez olyan sárkány, ez a plébános úr gazdasszonya, hogy ki nem mozdul a szobából, ha jön valaki rendelni keresztelőt vagy temetést, csak ül a fotejben és köt-és figyeli, hogy enged-e a plébános úr egy krajcárt is a kötségekből. Mer ú nem engedi, hogy egy krajcárt is engedjen! Előtte te sirhatsz-térdelhetsz, az nem rebbenti a szeme pilláját sem száanalomra. Hová az istenbe teszi azt a szörnyű sok pénzt? — gondoltam. Mer hogy a plébános úr sem kap abból egy petákot sem. Maj a szeme dülléd ki szegénynek a sóhajtástól, ahogy látja, hogy kaparintja el elüle a sárkány a sok szép pénzt és dugja a duzzadó keblébe.

Röhögés támadt. Mintha csak csiklandozták volna már előbb is az embereket. A baltás is odanézett, hát a cigány erre büszkén előrelöki fekete tarkóján a törött kemény kalapot.